Ризики ПВК/ФТ у договорах страхування з аномальною кількістю застрахованих фізичних осіб

Належна перевірка клієнтів · https://nasu.com.ua/mdata/ryzyky-pvkft-u-dogovorah-strahuvannya-z-anomalnoyu-kilkistyu-zastrahovanyh-fizychnyh-osib/

Кого саме страховик (як СПФМ) зобов’язаний ідентифікувати та верифікувати як клієнта, якщо фізична особа укладає договір страхування здоров’я та працездатності на користь 50–500 застрахованих осіб?

Чи вважається правомірним та достатнім проведення належної перевірки виключно страхувальника, який одноосібно сплачує багатомільйонні страхові премії за всіх осіб?

Яким чином діяти суб’єкту первинного фінансового моніторингу, якщо між страхувальником та великою кількістю застрахованих ним осіб відсутні будь-які очевидні чи документально підтверджені зв’язки?

Чи розглядається така схема укладання договору як підозріла фінансова операція, що потребує встановлення неприйнятно високого ризику ділових відносин?

Національний банк під час здійснення нагляду за суб’єктами первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ), зокрема, страховиками, у сфері ПВК/ФТ виявив тенденції щодо неналежного здійснення ними заходів з належної перевірки нових клієнтів, а також наявних клієнтів, зокрема в частині проведення заходів встановлення (розуміння) мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції.

Згідно з вимогами частини другої статті 8 Закону про ПВК/ФТ СПФМ зобов’язані, зокрема, забезпечувати відповідно до вимог, встановлених відповідним суб’єктом державного фінансового моніторингу, належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, а також запобігати використанню послуг та продуктів СПФМ для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою; функціонування належної системи управління ризиками, застосування у своїй діяльності ризик-орієнтованого підходу та вжиття належних заходів з метою мінімізації ризиків; здійснювати належну перевірку клієнтів (далі – НПК) як нових, так і існуючих, у тому числі забезпечувати моніторинг

фінансових операцій клієнта (у тому числі таких, що здійснюються в інтересах клієнта) на предмет відповідності таких фінансових операцій наявній у СПФМ інформації про клієнта, його діяльність та ризик, включаючи в разі необхідності інформацію про джерело коштів, пов’язаних з фінансовою(ими) операцією(ями).

Відповідно до вимог Закону про ПВК/ФТ НПК здійснюється у випадках, визначених у частині четвертій статті 11 Закону про ПВК/ФТ, зокрема в разі встановлення ділових відносин.

Згідно з пунктом 34 частини першої статті 1 Закону про ПВК/ФТ заходи НПК включають, у тому числі:

встановлення (розуміння) мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції;

забезпечення актуальності отриманих та існуючих документів, даних та інформації про клієнта.

Обсяг дій під час здійснення кожного із заходів належної перевірки визначається СПФМ з урахуванням ризик-профілю клієнта, зокрема рівня ризику, мети ділових відносин, суми здійснюваних операцій, регулярності або тривалості ділових відносин (частина друга статті 11 Закону про ПВК/ФТ).

Відповідно до частини сьомої статті 11 Закону про ПВК/ФТ СПФМ має право витребувати, а клієнт, представник клієнта зобов’язані подати інформацію (офіційні документи), необхідну (необхідні) для здійснення належної перевірки, а також для виконання СПФМ інших вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Крім того, у частині першій статті 7 Закону про ПВК/ФТ визначено, що СПФМ зобов’язаний у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов’язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від СПФМ, способом надання (отримання) послуг.

Вимоги щодо здійснення СПФМ, у тому числі страховиками, заходів НПК встановлені в Положенні про здійснення установами фінансового моніторингу, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 28.07.2020 № 107 (зі змінами) (далі – Положення № 107).

Згідно з пунктом 5 додатка 1 до Положення № 107 установа до встановлення ділових відносин (проведення фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом має встановити (зрозуміти) мету та характер майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції на підставі отриманої від такого потенційного клієнта необхідної інформації. З цією метою установа, керуючись ризик-орієнтованим підходом, зокрема з’ясовує: розмір доходів / соціальний стан клієнта – фізичної особи.

Відповідно до пункту 31 частини першої статті 1 Закону про ПВК/ФТ клієнт – будь-яка особа, яка: звертається за наданням послуг до СПФМ; користується послугами СПФМ.

Відповідно до пункту 21 частини першої статті 1 Закону України “Про страхування” (далі – Закон про страхування) клієнт – особа, яка звернулася за отриманням або користується страховою чи перестраховою послугою.

Відповідно до пункту 52 частини першої статті 1 Закону про страхування страхова послуга – вид фінансової послуги, що надається страховиком для забезпечення потреби потенційного страхувальника у страховому захисті на підставі договору страхування.

Об’єктом страхування можуть бути, зокрема життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення (частина п’ята статті 89 Закону про страхування).

Відповідно до пункту 15 частини першої статті 1 Закону про страхування застрахована особа – фізична особа, визначена страхувальником у договорі страхування, життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення якої є об’єктом страхування за договором страхування.

Відповідно до частини другої статті 90 Закону про страхування у договорі страхування може бути зазначено як об’єкт страхування життя, здоров’я, працездатність та/або пенсійне забезпечення застрахованої особи, стосовно якої страхувальник здійснює страхування (застрахована особа). У випадках, визначених законодавством або договором страхування, надання застрахованою особою згоди на страхування є обов’язковим.

Якщо умовами договору страхування на застраховану особу, яка не є страхувальником, покладено обов’язок щодо сплати страхової премії за таким договором, страховик повинен отримати у письмовій формі згоду такої застрахованої особи (частина четверта статті 90 Закону про страхування).

Страхова премія (страховий платіж, страховий внесок) – плата у грошовій формі за страхування, яку страхувальник зобов’язаний сплатити страховику згідно з договором

страхування (пункт 53 частини першої статті 1 Закону про страхування).

За результатами здійсненого Національним банком нагляду у сфері ПВК/ФТ за страховиками фіксуються **непоодинокі випадки незабезпечення проведення ними належних заходів НПК**.

Так, страховики укладають договори страхування **із фізичними особами (страхувальниками)**, предметом страхування за якими є, зокрема, майнові інтереси, пов’язані зі здоров’ям та працездатністю застрахованих осіб, **об’єктом договору є здоров’я та працездатність застрахованих осіб**.

Згідно з договорами страхування, що укладаються страховиками, **застрахованими особами за договором є велика кількість фізичних осіб**, які **не мають очевидних зв’язків із страхувальником**. Кількість таких застрахованих осіб становить **від 50 до 500 фізичних осіб** за одним договором страхування, а розмір страхових премій становить декілька мільйонів гривень, які сплачуються страхувальником.

Сплата страхових премій за такими договорами страхування здійснюється не усіма застрахованими особами, а страхувальником – фізичною особою (який одночасно може бути / не бути в переліку застрахованих осіб за відповідним договором), якого СПФМ під час встановлення ділових відносин та укладання відповідного договору визначають єдиним клієнтом.

Водночас Національний банк виявив непоодинокі випадки, коли під час укладання договору медичного страхування з великим переліком застрахованих осіб страховику відомо про те, що клієнт – фізична особа (страхувальник) має статус фізичної особи-підприємця (далі – ФОП), однак такий договір укладається зі страхувальником як з фізичною особою, а не як з ФОП.

Зазначене вище може свідчити **про приховування ведення підприємницької діяльності клієнтами – фізичними особами (страхувальниками), що підвищує ризики використання найманої праці без оформлення працівників, та як наслідок ухилення від сплати податків.** За результатами такої діяльності бюджет держави недоотримує значний обсяг податків.

Отже, страховики, обслуговуючи таких клієнтів – фізичних осіб (страхувальників), не з’ясовують:

розмір доходів та/або соціальний стан клієнта – фізичної особи (страхувальника), не отримують необхідної інформації, яка б надавала розуміння мети та характеру майбутніх ділових відносин з таким клієнтом;

джерела походження коштів, які страхувальник сплачує за застрахованих осіб у великих розмірах;

взаємозв’язок між клієнтом – фізичною особою (страхувальником) та застрахованими особами.

Згідно з даними результатів “Стратегічного аналізу фінансових операцій за 2025 рік”, проведеного Державною службою фінансового моніторингу України, спостерігається динаміка кількості отриманих кейсів про підозрілі фінансові операції та підозрілу діяльність, пов’язаних із страховими послугами.

У Типологічних дослідженнях на тему: “Ризики та загрози легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму в умовах військової агресії російської федерації – 2025” зазначено, зокрема, про ризики використання страхових послуг з метою ВК/ФТ.

Водночас **фінансові операції, що здійснюються фізичними особами** (страхувальниками), зокрема **при відсутності у страховика інформації про джерело коштів, пов’язаних із фінансовою операцією, можуть сприяти маскуванню незаконного їх походження та використанню страхових продуктів з метою ВК/ФТ.**

Отже, враховуючи вищезазначене, продуктам страхування притаманні ризики ВК/ФТ, які страховики мають виявляти та управляти ними, у тому числі шляхом належного виконання обов’язку проводити всі заходи належної перевірки клієнтів-страхувальників.

Слід зазначити, що страховик, аналізуючи ризики ВК/ФТ своїх продуктів та послуг, має враховувати особливості та можливості їх використання, зокрема: цільове використання продукту та/або послуги: чи дають змогу продукти та/або послуги страховика маскувати незаконне походження коштів, переказувати кошти для фінансування терористичної діяльності, сприяти анонімності учасників фінансової операції (приховувати реальних кінцевих отримувачів тих чи інших продуктів та/або послуг); чи можуть вони використовуватись клієнтом від імені третіх осіб (пункт 37 розділу IV Положення № 107).

Для ефективного управління ризиками ВК/ФТ установа визначає перелік та обсяг необхідних до вжиття заходів у межах попередньо визначеного прийнятного рівня ризиків

установи (пункт 63 розділу IV Положення № 107).

Відповідно до пункту 64 розділу IV Положення № 107 заходи з управління ризиками ВК/ФТ, зокрема включають: чіткий розподіл обов’язків та відповідальності між працівниками установи і постійний внутрішній контроль; попередній аналіз нових продуктів/послуг установи з метою виявлення притаманних їм потенційних ризиків ВК/ФТ; здійснення заходів НПК (уключно з посиленими за потреби) та застосування принципу “знай свого клієнта”, уключно з отриманням додаткової необхідної інформації для розуміння змісту діяльності клієнта та/або суті фінансової операції.

Відповідно до пунктів 23, 24 розділу III Положення № 107 страховик під час здійснення заходів у сфері ПВК/ФТ керується своїми внутрішніми документами з питань ПВК/ФТ, які враховують особливості та напрями діяльності страховика, особливості різних типів клієнтів, а також імплементацію страховиком ризикорієнтованого підходу, та в яких страховик встановлює, зокрема порядок дій, який забезпечує здійснення всіх заходів з НПК.

З огляду на зазначене вище з метою забезпечення належної організації та проведення первинного фінансового моніторингу, функціонування належної системи управління ризиками, застосування в діяльності страховика ризикорієнтованого підходу та вжиття дієвих заходів з метою мінімізації ризиків ВК/ФТ і належного виконання вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ **рекомендуємо страховикам проаналізувати наявність у них зазначеної у цьому листі проблематики та за її наявності вжити заходів щодо належного виконання ними законодавства у сфері ПВК/ФТ у найкоротший термін.**

З цією метою рекомендуємо страховикам, у тому числі переглянути та за потреби внести зміни до внутрішніх документів з питань ПВК/ФТ, вжити заходів для забезпечення розуміння працівниками страховиків своїх обов’язків у сфері ПВК/ФТ, уключаючи проведення додаткових навчальних заходів.

Звертаємо також увагу на те, що **ризик-орієнтований підхід має застосовуватися установою постійно** та забезпечувати виявлення, ідентифікацію, оцінку всіх наявних та потенційних ризиків ВК/ФТ, притаманних діяльності установи (ризик-профілю установи) та її клієнтам, а також передбачати своєчасне розроблення заходів з управління ризиками ВК/ФТ, їх мінімізації.

Слід відзначити, що рекомендації Національного банку мають бути враховані під час виконання установою функцій СПФМ.

Повідомляємо, що Національний банк під час здійснення нагляду у сфері ПВК/ФТ приділятиме увагу порушеному в цьому листі питанню та враховуватиме вжиті СПФМ заходи за результатами опрацювання наданих рекомендацій.

Лист НБУ № 25-0010/57507 від 21.06.2026